

УДК 328.185(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.20.40>

Денисова А. В.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-5551-9297*

ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Після Революції Гідності питання запобігання корупції стали найбільш пріоритетним напрямом на шляху до євроінтеграції України, але після 24 лютого 2022 року питання боротьби з корупцією трошки перестало бути таким нагальним, як попередні роки, але спираючись на норми Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [1], Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією [2] та Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією [3], з 2014 року в Україні здійснювалося оновлення антикорупційного законодавства. За ці роки були створено систему спеціалізованих антикорупційних органів, відповідальних за різні аспекти формування та реалізації державної антикорупційної політики.

Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [4] було запущено механізм втілення положень 62 реформ, щодо впровадження в Україні європейських стандартів життя та забезпечити вихід України із економічної кризи. Однією із першочергових, була запроваджена антикорупційна реформа.

Основна мета антикорупційної реформи була спрямована на зменшення корупції в Україні, скорочення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції [4]. Вказана реформа спрямовувалась на формування інституційної системи антикорупційних органів наділених спеціальними повноваженнями. Одним із

зазначених суб'єктів є Національне агентство з питань запобігання корупції (далі по тексту – НАЗК).

Національне агентство з питань запобігання корупції як центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, утворено відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №118 від 18.03.2015 року «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції» [5].

Створення та успішна діяльність НАЗК є однією з передумов отримання Україною безвізового режиму з Європейським Союзом (далі – ЄС) та успішної співпраці з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ), тобто виконано одну з основних вимог у рамках виконання Плану дій щодо візової лібералізації та подальшого вступу України до ЄС [6].

У статті 4 Закону України «Про запобігання корупції» визначено, що Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику [7].

В межах Комунікаційної стратегії НАЗК на 2018-2020 роки, затвердженої Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 27.04.2018 № 811 (далі – Рішення) виокремлено комунікаційні цілі й завдання НАЗК.

В Рішенні вказується, що комунікаційні цілі НАЗК мають бути спрямовані на форму-

вання в суспільстві нетерпимості до корупції, зміни стереотипного сприйняття корупції як елемента вирішення будь-яких питань [8].

Крім того, в Рішенні визначено, що:

– комунікативну ціль, яка спрямована на забезпечення скоординованої, комплексної та своєчасної подачі інформації, формуванні антикорупційної культури у суспільстві, посиленні комунікаційних процесів у межах виконання НАЗК превентивних функцій;

– комунікативну місію (ціль), яка спрямована на запобігання корупції та сприяння формуванню доброчесності й нульової терпимості до корупції в державі та суспільстві;

– мету кризової комунікації НАЗК, яка спрямована на підтримку стійкої репутації НАЗК та мінімізацію можливих репутаційних ризиків [8].

З огляду на вказану місію (мету) діяльності НАЗК, зазначеному суб'єкту в системі органів публічної влади, відведено роль превентивної антикорупційної інституції, відповідальної за формування та моніторинг реалізації антикорупційної політики в державі, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, здійснення фінансового контролю за майновим станом публічних службовців та моніторингу їх способу життя, державне фінансування політичних партій та реалізацію інших, визначених Законом України «Про запобігання корупції» та міжнародними зобов'язаннями України, превентивних антикорупційних механізмів, у тому числі забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення [9, с. 5].

Можемо погодитись, з науковцями, які при здійсненні аналізу адміністративно-правового регулювання щодо повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції поділили на дві групи: загальні та спеціальні. Загальні повноваження, Національного агентства з питань запобігання корупції визначені в нормативно-правових

актах про центральні органи виконавчої влади; спеціальні завдання, визначені в антикорупційному законодавстві.

Отже, у статті 17 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» зазначені загальних повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції як центрального органу виконавчої влади:

– надання адміністративних послуг;

– державний нагляд (контроль);

– виконавчо-розпорядча діяльність об'єктами державної власності;

– внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики на розгляд міністрів, які спрямовують та координують їх діяльність;

– здійснення інших завдань, визначених законами України [10].

У свою чергу, спеціальними завданнями НАЗК є ті, що спрямовані на розробку та реалізацію антикорупційної політики як спеціалізованої державної інституції із запобігання корупції [11, с.109].

На думку Іванова О. та Прокопова Б., поряд з визначенням основних завдань в нормативно-правових актах, можливо вказати наступний перелік завдань НАЗК : 1) забезпечення ефективності діяльності превентивних антикорупційних інституцій; 2) забезпечення безперебійного функціонування Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та контроль за дотриманням законодавства у сфері е-декларування; 3) підвищення рівня доброчесності та добропорядності чиновників; 4) проведення перевірок щодо підготовки, виконання та реалізації антикорупційних програм; 5) здійснення аналітичної та моніторингової роботи щодо стану корупції в Україні та стану антикорупційної діяльності; 6) співпраця з Верховною Радою, яка проявляється в участі представників НАЗК у парламентських слуханнях, коли винесені на порядок денний питання стосуються антикорупційної політики та відносяться до сфери

компетенції агентства; 7) участь у засіданнях Кабінету Міністрів з питань підготовки проектів нормативно-правових актів, які відносяться до компетенції НАЗК; 8) звітування Кабінету Міністрів України, щодо своєї діяльності; 9) співпраця з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими державними структурами з питань розробки та реалізації державної антикорупційної стратегії [11, с.109; 12, с. 147].

Статтею 11 Закону України «Про запобігання корупції» [7] до повноважень Національного агентства належать:

1) проведення аналізу:

стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції;

статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації стосовно ситуації щодо корупції;

2) розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії;

3) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;

4) формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань;

5) організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;

6¹) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівняних до них осіб;

7) координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності

та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм;

7¹) здійснення в порядку, визначеному цим Законом, контролю та перевірки декларацій суб'єктів декларування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування;

8¹) здійснення у порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності, своєчасністю подання звітів партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на загальнодержавних та місцевих виборах, звітів про надходження та використання коштів фонду агітації щодо ініціативи проведення всеукраїнського референдуму, звітів про надходження та використання коштів фонду всеукраїнського референдуму, звітів про надходження та використання коштів фонду ініціативної групи, повнотою таких звітів, звіту зовнішнього незалежного фінансового аудиту діяльності партій, відповідністю їх оформлення встановленим вимогам, достовірністю включених до них відомостей;

8²) затвердження розподілу коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій, відповідно до закону;

9) забезпечення ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів, Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

11) координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених під-

розділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

12) погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи;

13) отримання та розгляд повідомлень, здійснення співпраці з викривачами, участь у забезпеченні їх правового та іншого захисту, перевірка дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових (звільнення, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) та інших прав викривачів і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями;

14) організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування (крім підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування);

15) надання рекомендаційних роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, застосування інших положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів, захисту викривачів;

16) інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;

17) залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

18) координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

19) обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;

20) інші повноваження, визначені законом.

З метою реалізації покладених повноважень на Національне агентство з питань запобігання корупції має права, які закріплені в ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції»

У випадках виявлення порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, захисту викривачів або іншого порушення законодавства України НАЗК вносить керівнику відповідного органу, підприємства, установи, організації припис щодо усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до встановленої законом відповідальності.

Припис НАЗК є обов'язковим для виконання. Про результати виконання припису НАЗК посадова особа, якій його адресовано, інформує НАЗК упродовж десяти робочих днів з дня одержання припису [14].

Припис не вноситься у разі виявлення порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності судді, судді Конституційного Суду України. Про виявлення таких порушень НАЗК інформує відповідно Вищу раду правосуддя або Конституційний Суд України. Вища рада правосуддя, Конституційний Суд України відповідно до наданих законом повноважень вирішують питання про притягнення судді, судді Конституційного Суду України до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку [14].

Припис Національного агентства не вноситься з питань, які безпосередньо стосуються здійснення суддею правосуддя, а також здійснення суддею Конституційного Суду України конституційного провадження. У разі виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, уповноважені особи НАЗК складають протокол про таке правопорушення, який направляється до суду в порядку, визначеному НАЗК.

У разі виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, вчиненого суддею, суддею Конституційного Суду України, протокол про таке правопорушення складає Голова НАЗК або його заступник та направляє його до суду у визначеному законом порядку, а також інформує про це відповідно Вищу раду правосуддя або Голову Конституційного Суду України [14]. У разі виявлення ознак іншого корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення НАЗК затверджує обґрунтований висновок та надсилає його іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції. У разі виявлення ознак іншого корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, вчиненого суддею, суддею Конституційного Суду України, обґрунтований висновок затверджує Голова Національного агентства або його заступник та надсилає його іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, а також інформує про факт затвердження такого висновку відповідно Вищу раду правосуддя або Голову Конституційного Суду України [14]. Висновок НАЗК є обов'язковим для розгляду, про результати якого воно повідомляється не пізніше п'яти днів після отримання повідомлення про вчинене правопорушення.

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи зобов'язані надавати запитовані НАЗК документи чи інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, протягом десяти робочих днів з дня одержання запиту, а в разі направ-

лення запиту для забезпечення проведення спеціальної перевірки – протягом трьох днів. Нормативно-правові акти НАЗК підлягають державній реєстрації Міністерством юстиції України та включаються до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів [14].

Нормативно-правові акти НАЗК, що пройшли державну реєстрацію, набирають чинності з дня їх офіційного опублікування, якщо інше не передбачено самим актом, але не раніше дня офіційного опублікування.

Нормативно-правові акти НАЗК після включення до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів опубліковуються державною мовою в офіційних друкованих виданнях та оприлюднюються шляхом їх розміщення на офіційному веб-сайті НАЗК.

НАЗК, є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України. Керівництво діяльністю НАЗК здійснює його Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України в порядку, визначеному Законом України «Про запобігання корупції» [7].

Отже, НАЗК має такі основні напрямки:

- аналізує ситуацію з корупцією в Україні та розробляє відповідну Антикорупційну стратегію та державну програму з її реалізації, а також координує виконання цих документів;
- виявляє корупційні норми у законодавстві та проектах актів;
- контролює дотриманням правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців;
- координує та надає методичну допомогу державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні корупціогенних ризиків у їх діяльності, погоджує та контролює виконання антикорупційних програм у цих органах;
- контролює та перевіряє декларації публічних службовців, проводить моніторинг способу їх життя;

- стежить за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням партіями виділених з державного бюджету коштів, своєчасністю подання партіями відповідних звітів та достовірністю включених до них відомостей, розподіляє виділені з державного бюджету кошти на фінансування статутної діяльності політичних партій.

- співпрацює з викривачами корупції, надає їм правовий та інший захист

- адмініструє:

- Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

- Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

- Єдиний державний реєстр фінансових звітів політичних партій [13].

НАЗК взаємодіє і з іншими державними органами для реалізації антикорупційної політики України.

Анотація

У статті визначено правову основу діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції.

Доведено, що мета антикорупційної реформи була спрямована на зменшення корупції в Україні, скорочення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції. Вказана реформа спрямовувалась на формування інституційної системи антикорупційних органів наділених спеціальними повноваженнями. Одним із зазначених суб'єктів є саме Національне агентство з питань запобігання корупції. Здійснено періодизацію розвитку становлення, статусу та особливостей функціонування Національного агентства з питань запобігання корупції.

Розглянуто повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції. Проаналізовано нормативно-правові акти, в межах яких визначено правовий статус центральних органів виконавчої влади та антикорупційне законодавство, можливо поділити завдання НАЗК на: загальні та спеціальні. Загальні завдання, визначені в законодавстві про центральні органи виконавчої влади; спеціальні завдання, визначені в антикорупційному законодавстві.

З'ясовано, що Національному агентству з питань запобігання корупції відведено роль превентивної антикорупційної інституції, відповідальної за формування та моніторинг реалізації антикорупційної політики в державі, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, здійснення фінансового контролю за майновим станом публічних службовців та моніторингу їх способу життя, державне фінансування політичних партій та реалізацію інших, визначених Законом України «Про запобігання корупції» та міжнародними зобов'язаннями України, превентивних антикорупційних механізмів, у тому числі забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, Єдиного державного реєстру фінансових звітів політичних партій.

Ключові слова: корупція, Національне агентство з питань запобігання корупції, повноваження НАЗК, антикорупційне законодавство, антикорупційна політика.

Denysova A. V. Powers of the National Agency for the Prevention of Corruption

The article defines the legal basis of the activities of the National Agency for the Prevention of Corruption.

It has been proven that the goal of the anti-corruption reform was aimed at reducing corruption in Ukraine, reducing state budget and business losses due to corrupt activities, as well as improving

Ukraine's position in international rankings that assess the level of corruption. This reform was aimed at forming an institutional system of anti-corruption bodies endowed with special powers. One of the mentioned entities is the National Agency for the Prevention of Corruption. The periodization of the development of the establishment, status and features of the functioning of the National Agency for the Prevention of Corruption was carried out.

The authority of the National Agency for the Prevention of Corruption was considered. The normative legal acts, within which the legal status of central executive bodies and anti-corruption legislation are defined, are analyzed, it is possible to divide the tasks of NAKC into: general and special. General tasks defined in the legislation on central bodies of executive power; special tasks defined in the anti-corruption legislation.

It was found that the National Agency for the Prevention of Corruption has been assigned the role of a preventive anti-corruption institution, responsible for the formation and monitoring of the implementation of the anti-corruption policy in the state, prevention and settlement of conflicts of interest, financial control over the property status of public officials and monitoring of their lifestyle, state funding political parties and the implementation of others defined by the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" and Ukraine's international obligations, preventive anti-corruption mechanisms, including maintenance of the Unified State Register of declarations of persons authorized to perform the functions of the state or local self-government, the Unified State Register of Persons who have committed acts of corruption or related to corruption offenses, the Unified State Register of Financial Reports of Political Parties

Key words: corruption, the National Agency for the Prevention of Corruption, the powers of the NAKC, anti-corruption legislation, anti-corruption policy.

Список використаних джерел:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : підпис. 31 жовт. 2003 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
2. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією : прийнята 04 лист. 1999р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102
3. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : підпис. 27 січ. 1999 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101
4. Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» : указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
5. Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції : постан. Кабінету Міністрів України від 18 берез. 2015 р. № 118. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2015-%D0%BF>
6. Безвізовий діалог між Україною та ЄС. План дій з лібералізації візового режиму. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001.
7. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/ed20141014>
8. Про затвердження Комунікаційної стратегії Національного агентства з питань запобігання корупції на 2018-2020 роки : затв. рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 27 квіт. 2018 р. № 811. *Національного агентства з питань запобігання корупції* : [сайт]. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/27.04-811_rishennya-pro-komstrat.pdf
9. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2018 рік. Київ : Нац. агентство з питань запобігання корупції, 2019. 59 с. <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Zvit2018-1.pdf>

10. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 берез. 2011 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17/ed20110317>
11. Іванов О.В. Адміністративно-правовий статус національного агентства з питань запобігання корупції. дис. канд. юрид. наук. Київ, НАВС, 2019. 304с.
12. Прокопів Б. Специфіка функціонування НАБУ та НАЗК у системі спеціалізованих антикорупційних органів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 4 (16). С. 144–148.
13. Веб сайт: НАЗК. <https://nazk.gov.ua/uk/pro-nazk/>
14. Зміни від 15.12.2020 до Закону України “Про запобігання корупції” <https://www.pfu.gov.ua/if/182427-zminy-vid-15-12-2020-do-zakonu-ukrayiny-pro-zapobigannya-koruptsiyi/>